

АУДИТОРСЬКИЙ РИЗИК: ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ АУДИТОРІВ

МЕНЗЯК К. О.

*Харківський національний технічний університет
сізького господарства імені Петра Василенка*

Науковий керівник – к.е.н., доцент

Гіржева О. М.

Проведення аудиту завжди супроводжується певним ризиком. Аудитор повинен чітко розуміти, у чому полягає аудиторський ризик, його суть, складові, як його визначити і його максимально допустимий рівень. Це дуже важлива проблема, оскільки від розв'язання її залежить: згода аудитора на проведення перевірки фінансової звітності або відмова від неї; складання плану перевірки фінансової звітності та визначення її строків; вибір напрямів, підходів, методів і прийомів аудиторської перевірки.

Про актуальність оцінки аудиторського ризику свідчить той факт, що цьому питанню приділяється увага принаймні в шести діючих на сьогодні міжнародних нормативах аудиту.

Аудиторський ризик – це ризик того, що аудитор може висловити невідповідну думку про фінансову звітність, яка має суттєво недостовірну інформацію. Для того щоб усвідомити й оцінити вирішальне значення визначення аудиторського ризику для належного виконання ним своїх професійних обов'язків, з найменшою вірогідністю допущення помилок або неточностей у роботі, забезпечення найбільшої ефективності перевірки звернемося до історичних етапів розвитку аудиту і професії аудитора.

Згідно з міжнародними нормативами аудиту загальний аудиторський ризик включає:

- 1) властивий ризик;
- 2) ризик контролю;
- 3) ризик невиявлення [1].

Зазначені складові аудиторського ризику у різних країнах називають по-різному, проте вони мають приблизно однакове тлумачення.

У міжнародних нормативах їх називають компонентами, у Франції — елементами, у Шотландії — частинами.

Властивий ризик (внутрішній ризик — у Шотландії; загальні ризики пов'язані з підприємством — у Франції) являє собою всі можливі ризики, пов'язані з функціонуванням підприємства, тобто це всі помилки, неточності, які можуть бути допущені внаслідок діяльності підприємства [3]. Ризик виникнення таких помилок обумовлений дією різних чинників, як зовнішніх, так і внутрішніх, часто безпосередньо не пов'язаних з підприємством-клієнтом (це інфляція, конкуренція,

безробіття та ін.). Цей ризик також можуть спричинювати різні фактори, пов'язані з:

- ринком збуту продукції;
- загальною організацією і структурою підприємства;
- політикою управління і господарювання;
- кадровою політикою і штатами;
- кваліфікацією працівників і неналежним виконанням ними своїх обов'язків.

Такі фактори особливо повинні враховувати аудитори України, оскільки вітчизняні підприємства перебувають у нелегких економічних умовах функціонування, пов'язаних із загальною економічною ситуацією у країні. Є немала вірогідність, що деякі підприємства можуть збанкрутувати або зазнати певних збитків через зовнішні умови, що склалися, — втрата клієнтів, постачальників, перебої з поставками, зміни умов кредитування, оподаткування та ін. Все це і становить властивий ризик підприємства. Аудитор при цьому не може нічого змінити, проте він повинен оцінити ситуацію, що склалася, для того, як підкреслюють шотландські аудитори, щоб зосередити зусилля у ході перевірки на галузях, пов'язаних з потенційними труднощами.

Властивий ризик оцінюється аудитором ще на підготовчій, початковій стадії аудиту, коли він тільки ознайомлюється з діяльністю підприємства, структурою та організацією управління, місцезнаходженням його складових та іншими питаннями. Аудитор для цього використовує як інформацію, подану підприємством-клієнтом, так і інформацію із зовнішніх джерел.

Наступною складовою аудиторського ризику є ризик контролю. Ризиком контролю є побоювання того, що недостовірна інформація, яка може виникнути і бути суттєвою окремо або разом з іншою недостовірною інформацією, не буде виявлена або своєчасно застережена системою внутрішнього контролю. Суттєвою або матеріальною вважають помилку, яка сама або в сукупності з іншими спотворює фінансову звітність на 4—5% від загального підсумку звітності, або сама по собі незначна, проте змінює фінансовий результат на протилежний — збиток на прибуток, і навпаки.

Ризик контролю у Шотландії називають ризиком, пов'язаним з контролем, а у Франції — ризиком, пов'язаним з характером оброблюваних операцій, а також зі створенням і функціонуванням систем, що трохи відрізняються від міжнародних нормативів.

Як вважають шотландські фахівці, є ризик того, що помилкам не вдається запобігти завчасно і що вони будуть допущені або їх не буде виявлено після

виникнення. Аудитор мало що може зробити для того, щоб виправити таку ситуацію у короткий термін, проте він повинен її оцінити, щоб правильно спланувати аудиторську перевірку. Тому аудитор повинен при визначенні ризику контролю оцінити надійність, ефективність і дієвість систем бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю підприємства-клієнта [3].

Ризик системи бухгалтерського обліку полягає в тому, що, можливо, будуть допущені помилки або обман унаслідок документування господарських операцій, неправильного відображення їх у регістрах бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності. Інакше кажучи, це означає, що система обліку є неефективною, не повністю надійною.

У зарубіжній практиці, зокрема в США, виділяється концепція відносного ризику щодо умов, при яких збільшується або зменшується ефективність і надійність обліку, й виділяються статті активів і пасивів балансу, які являють собою зону ризиків, тобто за якими вірогідність помилки або обману більша, ніж за іншими статтями або показниками. До статей високого ризику можна віднести, наприклад, такі: «Каса», «Розрахунковий рахунок», «Матеріальні запаси», «Дебітори», «Кредитори», «Нематеріальні активи» та ін. Тому аудиторська перевірка має бути проведена більш ретельно за статтями з відносно високим ризиком, особливо в разі низької оцінки загальної ефективності систем обліку.

З практичного досвіду французьких аудиторських фірм аудитор оцінює такі складові внутрішнього контролю:

1. Організаційну систему.
2. Систему документації й інформації.
3. Матеріальні засоби захисту — наявність спеціально обладнаних приміщень, надійних стін, дверей, сейфів, огорож, сигналізації, охорони тощо.
4. Штат [3].

Усі зазначені напрями оцінки системи внутрішнього контролю є надзвичайно важливими для аудиторів України, оскільки, крім визначення її ефективності і ступеня довіри до неї, вони повинні передусім під час попереднього ознайомлення з підприємством допомогти правильно організувати таку систему у клієнта, бо на дуже небагатьох вітчизняних підприємствах вона перебуває на належному рівні організації і використання, і у зв'язку з цим виникає чимало проблем, яких можна було б уникнути при надійній системі внутрішнього контролю.

Ризик невиявлення (ризик, пов'язаний з можливістю невиявлення помилок — у Шотландії, ризик невиявлення помилок, пов'язаний з аудитом, — у Франції) означає, що суттєві помилки можуть залишитися невиявленими у ході аудиторської

перевірки.

Ризик невиявлення є завжди, навіть коли аудитор аудитор перевірить 100% залишків на рахунках або всі види господарських операцій.

Ризик контролю і властивий ризик не залежать від аудитора і він не може на них вплинути. Ризик невиявлення є результатом аудиторської перевірки, наслідком виконаної аудитором роботи. За цей ризик аудитор несе повну відповідальність, тобто ризик визначає ступінь якості, рівень його діяльності [2].

Аудитор повинен зробити все можливе, щоб звести ризик невиявлення до мінімуму. Цього можна досягти, проводячи більшу кількість аудиторських процедур і правильно вибравши спосіб одержання аудиторських доказів. Так, аудиторські докази, добуті самим аудитором, вважають більш достовірними порівняно, наприклад, з одержаними від підприємства.

В аудиторів України ще недостатній досвід у визначенні аудиторського ризику. Тому необхідно використовувати найкраще у зарубіжному досвіді з цього питання, особливо при використанні такого підходу до проведення аудиту, як аудит зон ризику. Як стверджують видатні професійні аудитори Шотландії, за умови надійних систем обліку і внутрішнього контролю, як правило, встановлюють високий поріг виявлення помилок, що дає змогу скоротити обсяг аудиторських процедур, тестів і зосередити увагу на галузях, пов'язаних з найбільшим ризиком, урахувавши специфіку конкретного підприємства (це запаси, кошти та ін.). При цьому здебільшого використовуються такі методи і прийоми, які спрямовані на виявлення помилок після здійснення їх, а не на запобігання їм.

Отже, для оцінки аудиторських ризиків з метою реалізації заходів щодо їх мінімізації або усунення аудитор повинен зробити наступне: обрати метод виявлення ризику, зібрати та обробити необхідну інформацію, ідентифікувати та оцінити ризики, визначити пріоритетні напрями зведення їх до мінімуму або взагалі уникнення.

Література:

1. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг (видання 2013 року).
2. Никонович М. О. Організація і методика аудиту: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / М.О. Никонович, К. О. Редько, О. А. Юр'єва – К. : КНТЕУ, 2009. – 472 с.
3. Петрик О. А. Аудит у зарубіжних країнах / О. А. Петрик, М. Т. Фенченко / Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / За заг. ред. О.А. Петрик. — К.: КНЕУ, 2002. — 168с.